

Szinyei Merse Pál tizenöt vázlatkönyve önálló rajzainál is bővebb felvilágosítást nyújt a mester fejlődéséről, kompozícióinak éréseiről, egészen 1883-ig, hiszen az önálló rajzok is legnagyobb részben vázlatkönyvek kiszakított lapjai. A vázlatkönyvekből nemcsak megvalósított és el-ejtett képterveinek különböző mozzanatait, részlet-tanulmányait ismerhetjük meg, hanem számtalan természetstúdiumát is, melyeket tanárai és különösen festő barátja, Gabriel Max tanácsára készített Münchenben, vándorlásai alatt és otthon, Magyarországon, különösen Sárosban és Szepesben. Tanúi lehetünk 1864. évi dunai útjának Regensburgtól Pestig, a hajón rögzített benyomásainak. Kisebb vázlatkönyvei közül valamelyik mindig a zsebében lehetett, hogy a kínálózó természetmotívumot vagy kompozícióinak újabb ötletét bennük megrögzítse. Festőkollégái is sokszor rajzoltak bele, egymásnak kölcsönözgették a vázlatkönyveket, mint ezt Szinyei-nek hiteles bejegyzései is bizonyítják. Emellett Szinyei váltakozva használta a tizenöt vázlatkönyvet, nem akkor kezdett újat, mikor a régi már megtelt rajzokkal, hanem öletszerűen vette magához azt, amelyik éppen kéznél lehetett. Így a legkülönbözőbb időből találunk bennük rajzokat. Szinyei nem tulajdonított fontosságot rajzainak, nem törekedett bennük tiszta grafikai hatásra, s hogy mennyire csak átmeneti följegyzések voltak, tanúsítja, hogy közprédája volt apró gyermekeinek, akik nem egy lapját telefirkálták.

Cikkünk folytatása a Művészettörténeti Munkaközösség 1953-as Évkönyvében a Szinyei rajzokról szóló tanulmányunknak, olvasásához nélkülözhetetlenül szükséges az előbbi cikk ismerete.

SZINYEI MERSE VÁZLATKÖNYVEI A MAGYAR NEMZETI GALÉRIÁBAN

I. VAGY NAGY VÁZLATKÖNYV

Leltári szám: 1928—2068, mérete:
465 × 480 mm, használta 1869-től
1874-ig.

Szinyei jelentős kompozícióinak kialakulása szempontjából az összes vázlatkönyvek között ez a legfontosabb (27. kép). Később rajzolta bele a nagy-szakállas, marcona alabárdost, mely valószínűleg tanulmány az Eperjesi Színház megnyitása alkalmából (1881) az ő elgondolása alapján bemutatott egyik élőképhez. A vázlatkönyv *A hinta*,

A kis horgász, *A nőrabló faun*, a *Pogányság* (28—29. kép), a *Gyermekek a domboldalon*, a *Szerelmespár*, *A génuai promenád*, *Kőasztal*, (*Madárdal*) (30. kép). *Fürdőházikó*, *Idill*, *Rokokó*, *Műterem*, *Zöld gyepen*, *Mondai jelenet*, *Kentaurok rohama* kialakulásáról tanúskodik, sőt nem egy értékes, önálló rajzot (19. old.) tartalmaz, így a *Jegyespár*-t és több létre nem jött vagy elveszett kompozíció tervét. Érdekes, hogy a *Majális*-hoz nem találunk benne Szinyeinek egyetlenegy tanulmányát sem, viszont a füzetben van Böcklin rajza a *Majális* két sétáló nőjéhez (53. old.), Gabriel Max döntő jelentőségű ceruzavázlata a *Szerelmespár*-hoz (56. old.) és Gundelfingen Gyula egy gyengébb rajza (43. old.). Szinyei mindegyik rajzát név-aláírásával látta el, tőle valók az idegen művészek nevének följegyzései is a ceruzatanulmányok alatt. A füzet 49. oldalán olvassuk a Böcklin szellemét eláruló és lehetséges, hogy tőle származó megjegyzést a lokális színeknek a nap-sütésben való erősödéséről. Szinyei gyermekei csak a 35. lapra rajzoltak körzővel. (A «Hinta» repr. *Pataky D.*: Magyar rajzművészet 71. kép.)

II. VÁZLATKÖNYV

Leltári szám: 1928—2069, 74 oldal,
mérete: 295 × 214 mm. Használta
1866-tól 1870-ig.

Vannak benne otthoni rajzrészletek, így a Szepesi várról, természettanulmányok (31. kép), zsánerjelenetek (*Cigányok*), néhány korai kompozíció terve: *V. László esküje*, *A betlehemi gyermekmészárlás*, *Kivégzés a francia forradalomban*, *Cleopatra halála*, *Szerencsejáték*, *Merengő apáca*, *Az őrült Margit* (Faust-sorozat) stb., de különösen igen sok tanulmány a *Hero és Leander* különböző jelenetei-hez. Legértékesebb benne a meg nem valósult, korai plein-air-kompozíciójához, a *Játszó gyermekek*hez készült két tanulmánya (1. és 12. old.).

Gyermekei itt-ott firkáltak a füzetbe. A *Cigányok* című rajza (27. old.), Pongrác Ferenc *Hegedűlő cigányok* (1836) képe (a Nemzeti Galériában) után készült.

III. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2070, 62 oldal, mérete:
178 × 270 mm. Használta 1869-től
1872/3-ig.

A nagy vázlatkönyvvel párhuzamosan használta. Leg-jelentősebb műveihez találunk benne részletötleteteket, mozdulat- és természettanulmányokat. Így *A hinta*, *A ruhaszártás*, *Fürdőházikó*, *Lovasok*, *Kőasztal*, (*Madár*-

dal), *Pogányság*, a *Majális* egyes részleteihez. Egy másik *Majális* és egyéb kompozíciótervek, így a *Domboldal a kereszttel* (32. kép) és *Az udvarlás* is felbukkannak benne, sőt talán egy-egy képeitől független arc-, táj- és növény-tanulmány, építészeti motívum.

IV. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2071, 89 oldal, mérete: 160×262 mm. Használta 1866-tól 1872-ig.

Ezt a vázlatkönyvet Szinyei inkább csak az 1866—69. években használta. Ebben vannak részben gondos természettanulmányai, melyek Gabriel Max tanácsára készültek. Itt látunk rajzokat *A bethlehemi gyermekgyilkosság*, *Az öngyilkos a tengerparton*, *Faust és Margit szerelmeskedése*, egy *Heine-költemény*, *A francia forradalom*, *Az előrs* (33. kép), a *Szerelmespár* kompozíciókhoz, sok részlet-tanulmányt a faunok világából, így kecske-lábakat, de vannak itt későbbi ötletek a *Majális* legyezős nőjéhez, a nyilas *Ámor*-kompozícióhoz és a *Pán-herma* előtti hódoláshoz, az 1877—78-ban megfestett *Kentaur és faunok* képének fadoronggal lóholó, potrohos faunjához (10. old.). Utóbbi azonban jóval korábbi ceruza-rajz, csak később használta föl.

V. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2072, 107 oldal, mérete: 160×258 mm, használta 1873—1880-ig.

Leggyakrabban ezt a vázlatkönyvet Szinyei 1874-ben és új házának építése idején, 1877—78-ban vette elő. A legelső rajzok az 1873-ban festett *Mondai jelenet*-tel kapcsolatosak. Itt találjuk a *Jegyespár* meghitt tollrajzát. 1874-ből valók a tanulmányok Szinyeiné *Sárga arcképe*-hez a csecsemő Félix képmásához. Háza építésekor ebben a füzetben igyekezett Szinyei megtervezni az alaprajzot, a homlokzatot, a timpanon festői díseit. Ugyanekkor néhány antik tárgyú kompozíciója, a *Léda*, *A tavasz ébredése*, *Hódolat a nyilas Ámor előtt*, *Szerelmespár*, faunok, *Évszakok*, a *Fürdés előtt* (1880), de a *Domboldal* (34. kép) és talán az *Évszakok* második kiadásának ötletei is fölmerülnek. Háza számára itt látjuk a spanyolfal, függöny és női íróasztal terveket. A vázlatkönyvet Félix különböző ákom-bákomokkal, gyermekrajzokkal firkálta tele.

VI. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2073, 57 old., mérete: 130×203 mm. Használta 1864-től 1867-ig.

Ebben a vázlatkönyvében rögzítette meg Szinyei első müncheni tartózkodása után Regensburgból Pestre tett dunai útjának benyomásait, de a későbbi *Hero és Leander*, valamint az *Apáca és lovag* egyes ötletei is itt láthatók. Több természettanulmányt (arcok, női akt, birkák, fatorszek stb.) találunk itt. Nem tudjuk, hogy a 34. és 35.

oldal kompozíció-vázlatai milyen képgondolattal kapcsolatosak (Menekülés Egyiptomba, vagy Megdicsőülés?).

VII. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2074, 68 oldal, mérete: 135×185 mm, használta 1863?-tól 1867-ig.

A legkorábbi vázlatkönyv. A két parasztszekeret és arcképeket (részben másolatok) Szinyei legkésőbb 1863-ban, de talán korábban, még Mezey Lajos vezetése alatt rajzolhatta. Később sárosi és szepesi tájrészleteket, várakat, épületeket, állatokat, sziklákat, sok fatörzset örökölt meg benne. A vázlatkönyvet azonban magával vitte Münchenbe. A tóparti részlet már bajor vidéken készülhetett. Az *Attila halálá*-hoz, Lenau *Szegény zsidájá*-hoz, továbbá a *Hero és Leander*-hez a kompozíció tanulmányok már Münchenben, 1867-ben jöttek létre.

VIII. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2075, 276 oldal, mérete: 162×100 mm, használta 1864—1870 utánig.

A legproblematisabb vázlatkönyv, ebbe éppúgy, mint a nagy (I.) vázlatkönyvébe müncheni művésztársai is rajzoltak és csak néhány ábra alatt szerepel idegen név: Berres József, Eberle Adolf (35., 140. és 222. oldal). Az első művész osztrák, Piloty tanítványa és Székely Bertalan barátja, a másik müncheni, akire szintén Piloty volt hatással. A Liezen-Mayer Sándorról (155. és 166. o.) egy zenekari fagottistáról (182. és 194. o.) való rajzok — az utóbbiak rövidülésben —, sem lehetnek Szinyeitől. Megtisztult, gyakorlott, pontos vonalvezetésük ellentétes Szinyeinek már ekkor is festőibb, kuszább, keresőbb stílusától. A vázlatkönyvben levő karikatúrákat sem ő rajzolhatta. Másolatokat természetesen ő is pontosan ad vissza, így Dürer egy rézmetszetének részletét, a *Négy meztelen nő* (B. 75.) egyikének fejét (ezt Balogh Jolánnal ismertük fel először) és más XIX. századi művészek műveiről készített másolatokat.

Ebbe a vázlatkönyvbe jegyezte föl tájékoztató sorokban 1866—67-ben fölmerült képgondolatait, hogy azokat később újra elővegye, kifejezőbb, megoldottabb képpé fejlessze. Itt található a *Faust-tárgyköréből* vett, különböző mozzanatok, alakok, az *Apáca és a lovag* (35. kép), *Lavallière haldokló anyja előtt*, *A francia forradalom*, *Méregkeverőnő*, az antik mitológiából vett témák, faunok, kentaurók, *Bacchus diadalmenete*, *Bacchánlia*, *Odysseus és a szirének*, *Hódolat a Pán-herma előtt*, táncoló menádok, a *Faun* festményéhez készült két nimfa-fejtanulmány, a halott *Ophelia*, az *Évszakok*, a *Pogányság* és ami a legfontosabb, két korai plein-air kompozíció-tanulmány, a *Játszó gyermekek* (16. o.) és a *padon ülő, házi nyulakat szemlélő férfi* (39. o.), néhány egyéb létre nem jött kompozíció ötlete (*Lovascsoport*) — talán egyik-másik nem is

Szinyeitől — és igen sok közvetlen természet-tanulmány, arcok, padon ülő és sétáló férfiak, nők, síró asszony, szekér stb. Bár a rajzok zöme 1866 és 1868 között készült, mégis ebben a vázlatkönyvben próbálta ki Szinyei a jernyei templom *Remete Szt. Antal oltárképe* alakjának beállítását (1870). Épp így később, a hetvenes évek elején rajzolhatta egy böcklini szellemű tájképét villával, sétálókkal, amelynek mását az I. (nagy) vázlatkönyvben találjuk a 49. oldalon. Ugyancsak ezen az oldalon látjuk több-alakos képpé fejlesztve a VIII. vázlatkönyv (240. o.) gondolatát, a *Sípolni tanuló kis faunt*.

Ennek a vázlatkönyvnek első oldalaira jegyezte föl Szinyei, hogy mennyivel tartozik müncheni festő-társainak, Benczúrnak, Liezen-Mayernak, Maxnak stb.

IX. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2076, 64 oldal, mérete: 120×171 mm, használta 1865. VII—1868-ig.

Ceruza-vázlatok, tanulmányok korai kompozícióihoz és egy szakállas férfi fejéhez. A *Faust-tárgykör* (36. kép), *Attila halála*, *V. László esküje*, *A betlehemi gyermekmészárlás*, az *Apáca és lovag*, a *Francia forradalom*, *Szerencsejáték*, a *Forrás*, de legtöbbször a *Hero és Leander* alakjának ötletei, képtervei jelennek meg. Egy ilyen *A genuai promenád* későbbi gondolatát veti föl (10. old.). Az előbbieket otthoni természettanulmányai, köztük az 1865 augusztus 24-én rajzolt jernyei jegenyék, a pörge-kalapos magyar paraszt és a müncheni faun-tanulmányok egészítik ki. A vágatató lovasokat ábrázoló vázlatokról nem állapíthattuk meg, hogy milyen kompozíció-tervezhez tartoznak.

X. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2077, 42 oldal, mérete: 222×160 mm, használta 1866—1867-ig.

Szinyei ebben a *Faust-tárgykör*, az *Akasztott elszállítása*, a *Merengő apáca*, a *Francia forradalom*, a *Szerencsejáték* érlelődő tanulmányait vetette papírra. Figyelemre méltó az *Alamizsná-t* ábrázoló kompozíció cilinderes, fátyolos házaspárral és egy munkában levő falkép (*Betlehemi gyermekmészárlás?*), utóbbin alul az állvány is látható.

XI. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2078, 88 oldal, mérete: 78×133 mm, használta 1865—1869-ig.

Ebben leginkább természet-tanulmányok találhatók, főleg figurális részletek ceruzával, egy pedig tollal. Két másolatot (31. és 46. o.) is találunk, egyet talán Courbetnek valamelyik kevésbé ismert műve után, valószínűleg 1869-ből és egyet a Teniers-stílusát eláruló festmény vagy későbbi német metszet után. Az előbbi asszonyt, az utóbbi vándor-hegedűst ábrázol. Tanulmányok vannak a füzetben a *Fehérszakállas öreg* (1865), *Attila halála* (1866) és

a *Forrás* című festményekhez. Utóbbiról csak 1877—78-ban készült festmény, de a kép gondolata jóval korábbi. A karikatúra (62—63. o.) talán nem Szinyeitől való, lehetséges azonban, hogy őt ábrázolja. Ebben is számos följegyzés van művész-kollégáival kapcsolatban tartózkodásairól, illetőleg követeléseiről, sőt egy mosó-cédula is.

XII. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2079, 61 oldal, mérete: 162×68 mm, használta 1877—1878-ig.

Ezt a füzetet az új jernyei ház építkezése alkalmából használta. Igen sok bejegyzést találunk itt épülő otthonával kapcsolatban. A 2. oldalon az akkor készülő *Domboldal* festményének egyik ceruza-vázlata. A *Kőasztal* gondolatának felújításáról tanúskodik az asztalon nyugvó, virágot tartó, női kéz rajza (29. o.), mint a nagy vázlatkönyvben (2. o.) vagy még inkább az 1933—2447. sz. rajz hátlapján, melyek szintén az 1872-i képgondolatot ismétlik. Két eszményi női alak (33. o.) Böcklin szellemét idézi.

XIII. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1928—2080, 112 oldal, mérete: 230×100 mm, használta 1869—1870-ig.

Ezt a vázlatkönyvet használta Szinyei 1869-ben májusi velencei tartózkodása alatt, ebben örököltette meg a Piazzettáról, Loggiattáról vagy egyéb, ottani életből vett benyomásait, de tovább használta müncheni tartózkodása alatt. Sok impresszióját karikatúra-szerűen dolgozta föl benne. Itt találjuk a *Hinta* két első ötletét és — ami legfontosabb — meg nem valósult plein-air-kompozíciója tervét, *A napernyős festőnő pihenőjét*.

XIV. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1933—2481, 29 oldal, mérete: 183×111 mm, használta 1864—1865-ig.

Tulajdonképpen jegyzőkönyv. Ebbe írta be Szinyei második müncheni tartózkodása alatti kiadásait. Egy-két rajz, köztük egy vadászemlék.

XV. VÁZLATKÖNYV

Ltsz.: 1933—2482, 60 oldal, mérete: 139×80 mm, használta 1882—1883-ig.

A vázlatkönyv ceruza-tanulmányai túlnyomóan Szinyei-nek 1882—83. évi bécsi tartózkodása idején készültek, mint azt a bejegyzések is föltétlenül igazolják (Modell-címek stb.). A 23. és 24. oldalán olvashatjuk 1882-ig életének és műveinek jelentős dátumát. Bizonyára az akkori bécsi és pesti kiállítással kapcsolatosan rögzítette meg talán katalógus-előszó számára az időpontokat. Viszont az ekkor újból elővett *Rokokó*-val függnék össze a schönbrunni parkból való tanulmányok és Chodowiecki

rézkarcai után készült másolatok. A természettanulmányokon és egy erotikus rajzon kívül különösen két kései plein-air kép terve, az *Ebéd* és a *Párbaj* gondolata érdemel figyelmet.

SZINYEI RAJZAI A MAGYAR NEMZETI GALÉRIÁBAN

1. *Dévény vára omladécai*. Ltsz.: 1933—2472. 243 × 311 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei Pál, dec. 20. 1857 Eperjesen.

A franciák által 1809-ben fölrobbantott vár megmaradt része a pártázatos, erkélyes donjonnal, Dunáig terjedő bástyákkal, két őrtoronnyal. Alul a váron kívül háttal sétáló pár, cilindres férfi, napernyős nő, elől botjára támaszkodó, nagykalapos pásztor, mellette nyugvó kecske és két bárány. A rajz minta-lap után, átlátszó papírral készült másolat, idegen segítséggel. Szinyei ekkor 12½ éves volt.

2. *Folyó- vagy tóparti részlet*. Ltsz.: 1933—2473, 197 × 270 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei Pál 1858 Eperjesen.

Az innesső part baloldalán viharvert öreg fa alatt 2 kecske, jobboldalt rövid fakorlát. A túlsó partot dús lombozatú fák jelölik, mögötte dombok. A rajz szintén másolat. Erre is vonatkoznak az előbbi megjegyzések.

3. *Víziló-vadászat*. Ltsz.: 1933—2475, 197—270 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei Pál Jernye 1859.

Elöl letaposott, magas fűben nőtény víziló kölykével, mögöttük leszelgető néger és közeledő vadászok. A háttérben nagyobb fák, pálmák, lapos táj. Nyilvánvalóan valamilyen afrikai vadászkönyv ábrájának másolata.

4. *Útonálló bandita*. Ltsz.: 1933—2474, 153 × 99 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei Pál Jernye 1860.

Hegyvidéki ösvényen torzonborz bandita, jobbában puskával, előrenyújtott öklével fenyegeti az előtte térdelő szakállas férfiakat. Valamilyen ponyvatörténet illusztrációjának másolata.

5. *Jernye látképe*. Ltsz.: 1933—2478, 196 × 322 mm, ceruza, jegyezve: Jernye és a mester későbbi névalírása. A széles margón Szinyei följegyzése: első természet utáni rajzom.

Az alacsony hegyek tövében elterülő község jobb oldalán a birtokos otthona emeletes, földszintes gazdasági épületeivel, udvaraival, hátul a templom tornyával, baloldalon a díszkert, melyet kis tó élénkit, rajta 2 evezőssel. A kastélynak csak teteje bukkan elő a fák mögött. Az épületek félénken, de helyes látással rajzolva, a fák, bokrok lombjainak golyói egymás mellett, külön-külön éreztetve. A domboldal és jobb felől a Svinka-völgy hegyláncá viszont meglepő megfigyelő és ábrázoló készségre vall. Előre vetik Szinyei későbbi természetlátó őszinteségét. A felhőzet is sikerült, az átmeneteket törlővel lágyította. Bizonyára Szinyei is megállapította később a rajzban jelentkező

tehetségét. (Repr. a Művészeti munkaközösség 1953. Évkönyve 359 o.)

6. *Niobe (Nagy Sándor) fej*. Ltsz.: 1933—2477, 501 × 404 mm, ceruza és szén, jelezve: Paul Szinyei.

Az akadémiai első osztályt végző Szinyei itt a fény- és árnyékelosztás éles elhatárolására, a plasztikus formák erős kiemelésére törekszik. Meller Nagy Sándor fejének mondja. (Op. cit. 27. o.)

7. *Venus-torzó*. Ltsz.: 1933—2479, 630 × 435 mm, ceruza, jelezve: P. v. Szinyei.

Itt már a fények és árnyékok lágyan folynak egymásba, csak a körvonal érezhető, a belső rajz eltűnik.

8. *Öreg bajor parasztlaszony*. Ltsz.: 1933—2480, 562 × 414 mm, fekete kréta és szén, homlokán a fény fehér krétával, jegyezve: Szinyei.

Mellkép negyed profilban, fején kendő. Semmi egyéniség nincs benne, sem jobb, sem rosszabb az átlagnál. Főiskolai festőnövendékeknek általában ilyen tanulmányfőket kellett rajzolniuk.

9. *Putifárné*. Ltsz.: 1933—2440, 323 × 256 mm. Négy ceruza-vázlat, azonos mozdulat-tanulmányokkal.

A legvilágosabb közülük a nyugágyon fekvő nő, amint esábitóan simul a faunszerű legényhez. Ez a kompozíció-terv bekeretezve. Hátlapján *Attila özvegye* halott férje előtt térdelve. (Szén.) Futólagos rajzötlet.

10. *Nimfa vagy bacchánsnő*. Ltsz.: 1933—2445, 592 × 321 mm, ceruzák.

Öt különböző tárgyú, korai rajzötlet egymásra rajzolva, kettő közülük nimfa, vagy bacchánsnő kecskével, *József és Putifárné* (?), jegyezve: Szinyei. Egy csoportkép kecskével és egy kép, valószínűleg *Jézus születése*. Kuszán odavetett vonalak. Az első, a harmadik és az ötödik keretezve.

11. *Jézus születése*. Ltsz.: 1933—2445 B., 295 × 316 mm, vörös kréta 1869 körül.

Mária jobbfelé nyúl el, ölében a kised, mögötte baloldalon egy téhen feje bukkan föl, fölöttük sátorszerű tákolmány. Még éretlen, pár vonással odavetett ötlet. — Hátlapján a *Bacchánália* egy terve (ceruza). Hoffmann Edith szerint a *Nyári est-é*, de ezzel a jobboldalt nyitott köntösben, meztelenül álló, női alak semmiképpen sem egyezik. A rajz kusza vonalai semmiképpen sem igazíthatnak el.

12. Vázlatok a *Francia forradalom*-hoz. Ltsz.: 1941—3611, 272 × 328 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei.

1876-ból. A karosszékben ülő, öreg dáma a központ, őt állják körül a fiatalabbak. Balról fent az egész kompozíció bekeretezve. Ezen a függöny mögött, az ablakon át való kémlelés jelenete is rajta van. A rajzokon Szinyei az alakok elosztását, mozdulataikat próbálta ki. Hátlapján 2 gondos rajztanulmány egy férfi meztelen balkarjáról és ballábjáról (ceruza lavírozva). (Repr. a Művészeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 360.)

13. Részletötletek a *Francia forradalom*-hoz. Ltsz.: 1933—2435, 135 × 211 mm, tollrajzok tussal, levélpapíron.

Legjelentősebb közülük a karosszéken ülő dáma, jobbján az írást olvasó férfivel, balján hozzásimuló gyerek. A karosszéken ülő nő még két másik rajzon megismétlődik. Ezenkívül 3 egymással beszélgető férfi, mellettük balról háttal térdelő alak.

14. *Rokokó-szoba a Francia forradalom-hoz.* Ltsz.: 1933—2433, 135×211 mm, ugyancsak tollrajz tussal, levélpapíron.

Az előbbi képtervhez készült üres karosszékekkel, fabetétekkel, baloldalán függöny mögül kileső alak körvonal-töredékével.

15. *Lavallière ágyban haldokló anyja előtt térdel.* Ltsz.: 1933—2452, 243×319 mm, ceruza, 1866 körül.

A nagyobb rajzon a jelenet csak körvonalakban, sebtében van fölrajzolva, egyedül a haldokló fiatalos arca vehető ki jobban. A vázlat fölött a kis jelenet megismétlődik, de már árnyékolás jelzi a fény- és homály-elosztást. — Hátlapján: *Játszó gyermekek* (ceruza, keretezve, jegyezve: Szinyei 1870 körül). Középen egy fiúgyermek halat tart magasba, kisebb társa kap utána; jobbról ülő leány, balról két földön játszó, guggoló gyermek és dombra mászó kecske. Mögöttük messzi táj, baloldalt fákkal koronázott domb. Gondosabb rajz.

16. *Méregkeverőnő.* Ltsz.: 1933—2443, 563×432 mm, fekete kréta, jegyezve: Szinyei, 1866-ból, egy vázlatkönyv kibontott egész ívén.

Tanulmány egy képkompozícióhoz, mely a francia forradalom ítélezés utáni jelenete is lehetne. A késő XVIII. századi, esetleg már empire korból való, egyszerű, hosszú ruhába öltözött, melle alatt övvel ellátott, lesütött szemű, meztelen karú, csuklóin karpereces fiatal nő elfogatása vagy ítélet után két kivont kardú poroszló között elhagyja a ház (a terem) kapuját. Előtte lépcső. Kis gyermeke hozzá akar rohanni, de nagyanyja visszatartja. A lépcső-korlát mellett, két oldalt, valamint a kapu mögött kíváncsiak. A rajzból csak a főalak van határozottabban kidolgozva, némileg a jobboldali poroszló is, a többi odavetett vonalak jelölik meg halványan. Kár, hogy Szinyei ezt az ifjúkori kompozícióját nem festette meg. (Repr. *Magyar Művészet*, 1935. évf. XI. kötet, 106. o. Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve, 363.)

A hátlap első negyedén *táj lovas alakokkal*, valószínűleg az 1866-i háborúból merített képterv (alul-felül keretezve). A második negyedén *táncoló bacchánusnő*, háromszor ugyanaz az alak kis változatban megismételve (kusza rajzok); a harmadik negyeden ismét két ötlete a *táncoló bacchánusnőnek*, de itt bal lábával érinti a földet, mindkettő részben keretezve. A negyedik negyeden a *Két barátnő (Nővérek)* halvány vázlata, a levelet olvasó nő is háttal, félprofilban.

17. *Nimfa faun ölében.* Ltsz.: 1933—2451, 245×321 mm, tollrajz, 1866 körül.

A nő a faun jobb felső lábszárán ül, hozzáfordul szerelmesen, kezében edény, melyből a faun lakmározik (?). —

Ugyanezen a lapon *Faust térdein tartja fia holttestét* (ceruza). Piéta-jellegű, kusza vázlat. Hátlapján ló, előtte háttal álló lovassal, balra kígyószzerű vonallabirintus. A férfi balra tekint, a ló fejével előre fordul. Mellette balról két alig kivehető képterv. Az alsó a tengerbe bukott Ikarusz-szal (?).

18. *Faust fia holttestére borul (?)*. Ltsz. 1933—2458, 159×258 mm, ceruza, talán 1866-ból, keretezve.

A kis rajzon alul Heine nevét olvassuk, ezért lehetséges, hogy más költemény (jelenet) illusztrációja. A kusza vonalak nem engednek meg közelebbi következtetést. A tájképi háttérben még egy előre rohanó alak is föltételezhető. Hátlapján vadszőlő indák, virágok, levelek, igen gondos rajzú, tiszta vonalakkal.

19. *Lovasok találkozója.* Ltsz.: 1933—2456, 291×226 mm, tollrajz, jegyezve: Szinyei, 1870 után.

Hat lovas ősmagyar(?) találkozik egymással hegyes sátrak, jegenyék tövében, három közülük messziről száguld a színhelyre, egy még lovon, a másik kettő(?) pedig paripája mellett, háttal a szemlélővel várja őket. A háttérben nagy víz(?), mögötte hegyek. Hátlapján hét ló oldalról, négy nyergében lovassal, ugyancsak négy gátugrás közben. Szintén tollrajz. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve, 360.)

20. *Faust fia holttestét csókolja.* Ltsz.: 1933—2437, 334×263 mm, jegyezve: Szinyei, 1860-ból.

A földkupaon Faust háttal fekvő fiára borul és csókokkal halmozza el, fölöttük zsákmányra éhes holló. A rajz gondosabb, szinte öncélú voltát jelzi, hogy az eredetileg ceruzával húzott vonalakat tollal javította ki. — Hátlapján az *apáca, amint cellájából az árkadón át kitékint* (ceruza és fekete kréta, keretezve); talán Szt. Margitot ábrázolja, mert az imázsármoly mellett lilium nő. Szinte falképnek való kompozíció.

21. *A halál elragad egy nőt.* Ltsz.: 1933—2438, 323×261 mm, jegyezve: Szinyei, 1866 körül, keretezve.

A csuklyás halál átkarolva viszi le a lépcsőn a fiatal nőt, aki jobbjában álarcot tart, baljával fejéhez kap. A háttér nem lehet kivenni. Hirtelenül, kuszán odavetett képötlet. — Hátlapján *Faust az akasztófáról levett fia holttestét csókolja* (ceruza, jegyezve: Szinyei), Lenau költeményének illusztrációja. Baloldalon az előtérben a fia holttestére boruló Faust, jobboldalán kissé hátrább a hozzájuk forduló Mefisto, mellette két ló, mögöttük akasztófa. A levegőben hollók repkednek.

22. *Levelet olvasó nő.* Ltsz.: 1933—2449, 430×282 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1867-ből.

Térdkép. Asztalnál ül, balfelé fordul, feje, alakja majdnem profilban, előrenyújtott jobb karját asztalon nyugtatja, balkezeiben levelet tart. Keretezve. Nagy kontya és fülbevalója van. Az asztalt Szinyei csak lapjának szélével, sarkával és árnyékolással jelzi. Természetű rajz, bár az arcvonások túl szabályosak, iskolásak — Rajzötlet a *Két barátnő (Nővérek)* című képhez (1867). (Repr. a

Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve, 361.)

Mindkét alak ülve, térdig ábrázolva, a mellső nő a mellette levő felé fordulva olvassa a levelet, a másik az előbbit nyakánál átkarolva figyeli az írás tartalmát. Vonalaik még keresőek. Hátlapján *Nőrabló rohanó faun* (ceruza, jelezve: Szinyei). Bár a színvázlat s jelzése szerint 1869-ből való, lehetséges, hogy a rajzötlet 1867-ből származik. A papíron látható *Két barátnő* vázlata legalább is erre mutat. A faun irama a festményen megmaradt, karjaival a nimfát a rajzon is magához szorítja, de a nő mozgulata még bizonytalan. Nemcsak a karok helyzete nem alakult ki, hanem körvonalai is határozatlanok. A menekülők mögött a rajzon talán még egy másik alak körvonalai is fölmerülnek. — *Feszület előtt térdelő nő imádoztójával* (ceruza, jegyezve: Szinyei). A jelenet a XVIII. században játszódik, a férfi háromszögletű kalapja erre vall. A majdnem háttal térdelő nő jobbát félig fölemeli, baljával a fiatal, borotvált férfi jobbát fogja. A nagy feszület mellett álló nőket csak körvonalak jelzik. Szinte operai jelenetet megörökítő kompozíció, még nem alakult ki teljesen.

23. *Két barátnő (Nővérek)*. Ltsz.: 1933—2434, 263 × 189 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1867 körül.

Már fejlettebb az előbbinél. A jobboldali nő olvassa a levelet, a másik hallgatja. Beállításuk még ugyanaz, előttük asztal. A vonalak keresőek, de határozottabbak. A rajz hátlapján a *Rokokó* (1872) férfiának néhány vonással, jellemzően odavetett rajzötlete. Ha nem később került a vázlatkönyv kitépott oldalára, úgy lehetséges, hogy a *Rokokó* kép gondolat Szinyeit már jóval 1872 előtt foglalkoztatta.

24. *Két barátnő (Nővérek)*. Ltsz.: 1941—3612, 615 × 480 mm, keretezve, 642 × 511 mm, szén, jegyezve a vázlatkönyv kibontott, teljes ívét, lent középen: Szinyei, 1867-ből.

A jobboldali nő félprofilban asztal mellett ülve és rá támaszkodva olvassa a levelet, mellette a másik szemben ülve olvassa ugyanazokat a sorokat. Térdkép. Együttesük bensőségebb, mint az olajtanulmány, de a két alak közti fényhatás még nem következethető belőle. A nagyvonalúan, elől erősebben odavetett vonalak támaszai az eset-vonásoknak. A kockákra való beosztás is erre vall. Előadása közvetlen, a szemben ülő nő jellege német. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve, 361.) Hátlapja két negyedén a *Faun* képterve (mindkettő ceruza, 1867-ből, jegyezve: Szinyei, a második részben keretezve). Az első kereső, de erős vonalakkal csak a sípolásban elmerült faun jelenik meg, a másodikon az egész kép dús lombozatú berekkel, jobboldalán háttérben a nimfával. Kusza vonalak. A harmadik negyedén a *francia forradalom* kivégzési jelenete (ceruza, részben keretezve) több alakkal, előtérben egyik áldozat (nő) és a hóhér, az ív negyedik negyedén: *Lovagló (?)* és egy félalak háta. Alig kivehető

rajzok, talán egyik Faust-kompozícióhoz tartoznak, (ceruza, keretezve).

25. *Sétáló nő*. Ltsz.: 1933—2444, 335 × 285 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1867 körül, egy nagyobb vázlatkönyv kifejtett íve első negyedén.

Félprofilban, jobbfelé a nő előre lép, lábfeje hiányzik. Fejét csak haj és konty övezi, felső testét fichu-szerű kendő keresztezi, jobbajával hosszú, széles szoknyáját fogja, balját elől testéhez szorítja. Kevés vonallal, biztosan, gondosan rajzolva; talán tanulmánya egy elejtett, ismeretlen kompozíciónak. Mellette a jobb kéz, illetőleg a hozzátartozó ruharedők két részlete. Az előbbin csak a kézfejet látjuk részletesen megrajzolva, de itt már levelet (?) tart, míg a másikon különösen a redők hullámlásán van a hangsúly, bár a kézfejből több látszik, mint a *Sétáló nő*-n. — A második negyedrészen ugyanezen alak *szoknya-tanulmánya*, mely alól jobb félcipője és a bal hegye bukkan elő. Bal kezét a nő itt is testéhez szorítja, jobb keze viszont a kendő alatt nem látszik. — A lap jobbsarkában, merőlegesen az előbbire egy modern-ruhás, közeledő nő körvonala törzs és fej nélkül. — A harmadik negyedén két gyors ötlet valamelyik *Faust-kompozícióhoz*. A baloldalin a profilban a jobbra hirtelen előre-lépő Faust kinyújtott jobbajával, valamit ki akar ragadni a magához szorított Margitnak szintén kinyújtott kezéből. Mintha táncolnának. Tőlük jobbra ismét Faust lép előre, kis gallérja hátán lobog. Mindkét rajz a legváltozatosabban odavetve. — A lap negyedik negyedén ugyanezek az ötletek még kuszább vonalakkal.

A hátlap első negyedén a *Gitározó* (keretezve). Az ülő fiatalember zenéjét hozzátámaszkodó nő hallgatja. Kusza vonalak. Mellette *Szegény asszony kis gyermekével*. Országúton gyalogol fiaeskájával, hosszú köntösben. Mellette hozzátartozó részletrajzok és a *Muzsikáló* kusza vonalakkal. — A második negyedén *Olvasó fiatalember*. A félalak félprofilban levelet olvas, melyet mindkét kezében tart. Arcéle egymás mellett duplán rajzolva (pentimento). Ugyanez merőlegesen az előbbihez háromnegyed profilban, halványan csak körvonalozva. A harmadik negyedén *Két muzsikáló* kusza vonalakkal és a *Szegény asszony*-nak változatai, 2 tanulmány stb. A rajzok kusza vonalai egymásba folynak. A negyedik negyedén a *gitározó Mefisto lópatákkal*. Különösen a fejénél elmosódott fekete krétarajz. Ezenkívül egy *ruhaújjnak* és egy *zsalugáternek* ceruza-tanulmánya.

26. *Két előrehajló nő*. Ltsz.: 1933—2441, 315 × 293 mm, ceruza, 1868 körül, a papír alsó negyedrésze jobboldalon letépvé.

Ugyanaz az alak felső teste előbb meztelen, másodsor kivágott ruhában, fején főkötővel, kar nélkül. Az első alul megcsontítva, mindkét karjával előre nyúl, jobb kezében valamit (ruhát) fog. Esetleg mosónő — az ideális fej ugyan ellene szól —, a főkötős viszont a francia forradalom idejére emlékeztet. Mindkét arc jobbra fordulva

kissé fölfelé tekint. A határozott ceruzavonások biztos kézre vallanak.

27. *Sípoló faun kutyaival*. Ltsz.: 1933—2439, 262 × 335 mm, ceruza, 1867-ből.

Lehetséges, hogy a rajz *A faun* (és nimfa) festmény első gondolata. A zenélő faun majdnem szemben ül bal lábát átvetve, jobbra profilban agár (?), háttérben elmosódott táj. A kereső vonalak arra vallanak, hogy a kompozíció még nem alakult ki. A tervezett kép alakja ekkor még fekvő téglány. — Hátlapján két ceruzarajz a *Faust*-hoz esetleg az *Apáca és lovag*-hoz. A baloldali egy *háromszögletű, parókás fiatalember a reárogó nőt támogatja*, a jobboldalin a *Feszületlől irtózó örvült Margit* (?) (Vö. az 1933—2453. sz. rajz hátlapjával). Ekkor a két tárgy kör még egybefolyt. Tapogatózó vonalak.

28. *Füben kúszó férfi*. Ltsz.: 1933—2453, 354 × 512 mm, ceruzarajz, jegyezve: Szinyei: 1868 körül.

Meztelen, bajszos, nagyhajú férfi félprofilban jobbjára támaszkodva térden kúszik előre balra. Bal tenyerében valamit tart. Nyilvánvalóan modell-tanulmány egy meg nem valósult, talán mitológiai tárgyú kompozícióhoz. — A lap oldalán odavetve munkájában előre hajló, jobbra fölfelé tekintő férfi felső törzse és elmosódva hátradülő faun, továbbá egy háttal terpesz-állásban levő férfiakt körvonalai. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve, 361.) A hátlapon a *Faust és Margit* vagy még inkább az *Apáca és lovag* képgondolatának válfaja. Az egyik fény- és árnyéktanulmány, bekeretezve, ezen több alak. Mind a három erőteljes vonalakkal a mozdulatot kereső ceruza-rajz, szinte romantikus operai jelenet. (Vö. az 1933—2439. sz. lap hátlapjával.) Ugyanezen a lapon még egy bíbornok halvány rajza. (Fekete kréta.) Bal lábával előre lépve balját előre emeli, jobb kezét lógatja, fején bíbornoki kalap.

29. *A nimfa*. Ltsz.: 1933—2446, 512 × 343 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1867-ből (modell tanulmánya *Faun*-hoz).

Szemben álló, meztelen alak, feje kissé balra fordul, a síp hangjait figyeli, bal karját megilletődve arcához emeli, jobbát leereszti, állása, kiegyensúlyozása könnyed. Intelligens, német-jellegű feje, dús keblei elárulják, hogy közvetlen modell tanulmány. Jobb keze, lábszárai, a lábfejek hiányzanak. A test árnyékolása, a formák mintázása a napfény játékát érezteti. A bal kéz áthúzva, ugyancsak balról mellette két kéztanulmány. Úgy látszik, Szinyei egyik kéztartással sem volt megelégedve. A lapon még egy kis mitológiai képterv: *A rajtakapott faun*, akit enyelgésében társa megzavar, egy ülő faun, a nimfa fejének, felsőtestének halvány megismétlése és egy áthúzott csoport. A hátlapon *Faust és Margit ölelkezése*, amint padon ülve Faust átkarolja a mellette jobbról ülő szerelmét. Margit önfeladt arca kidolgozva, Fausté is, egyébként kusza vonalak. A rajz mellett részben alatta halványan, még kuszábban egy lovas alakja bukkan fel, aki nyergében nővel menekül.

30. *A nimfa*. Ltsz.: 1952—4695, 308 × 202 mm, ceruza, jelezve: Szinyei, 1867-ből.

Akttanulmány, teljes alak, csak a jobb alsó kar a kézzel, és a bal alsó lábszár, illetőleg a lábfejek hiányoznak. A bal kar és a kéz kidolgozatlan, a testen Szinyei már gondosan mintázza a formákat, a törlővel elkent ceruzavonások jól formálják a mell, az ágyék domborulatait. Az arc nem modellszerű, már eszményített, az alak állása az elmaradt lábfejek ellenére is kiegyensúlyozott. Ez is bizonyítja, hogy Szinyei milyen lelkiismeretes tanulmányokat készített kompozícióihoz. Mellette a kinyújtott jobb kar kétszer megismétlődik, a felsőn a kéz eltörölve. Hátlapján a sípoló faun jobb válla és karja, valamint jobb keze a síppal (ceruza). Az első gondos, részletes tanulmány, a másik a kéz léptékében készült könnyű vázlat. (Repr. a Művészeti Munkaközösség 1953. Évkönyve, 367.)

31. *Silenus diadalmenete*. Ltsz.: 1933—2430, 321 × 257 mm, ceruza, keretezve, 1869-ből.

Sziklás dombról vonul előre a menet, az ittas, meztelen, hájas Silenust két bacchász támogatja, előtte jövetelét hirdető nőalak és a földön két férfi (?). Különösen az utóbbiak rajza kusza, sem helyzetüket, sem az egyik nemét nem lehet megállapítani. A *Bacchanália* ötlete lehet. A hátlapján hasonló körből vett mitológiai jelenetek, részletek, részletek, repülő pár (?) és egy teljesen kivehetetlen alak. (Szén.)

32. *A hinta*. Ltsz.: 1933—2428, 456 × 290 mm, ceruza, 1868—69-ből.

Sokalakos, korai tanulmány. Az érlelődő képgondolat gyors lerögzítése. Szinyei a színek, a fények vibrálását is érezteti, viszont semmi gondja a rajz szépségére. A hintázó lába alatt még több alak, köztük egy labdázó. Szinyei ezeket elhagyta a képről, nehogy az olajkép zsúfolt legyen. A baloldali csoport két ülő nőtől és egy álló alakból áll gyerekekkel, az előtérben anya és gyermeke, *Az anya és gyermeke* kép kisebb ismétlése, már itt is szerepel. Lehet, hogy tőle jobbra az ákom-bákom a gyermekkoocsit jelzi, a hintáztató karjai a lökésre előre lendülnek. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve, 367.) Alatta a *Fürdőházikó a fiúval* (ceruza). Ugyanezeket jegyezhetjük meg erről a rajzötletéről is; a kis horgász beállítása a fürdőházikóval, a tóhoz való aránya nem változott, csak a fahídon van néhány alak és a köveken (a lócán?) ül két kis leány. Pecéjét a fiú magasra emeli, mintha halat rántana ki a vízből, míg a festményen a halászás csendje uralkodik a vízbe merített horoggal. Az úszó férfi a vízgyűrűkkel már a rajzon is látható. Hátlapján a *Müterm I.* színvázlatának ötlete (ceruza). Nyilvánvalóan már 1872-ben készült Böcklin hatása alatt, akinek ekkor műterme Münchenben, az Arco-Strasse 10-ben Szinyei műterme mellett volt. A rajzon természetesen nem érezhetjük az égő színeket. A jobboldali függőnyt antik öltözetű nő vonja félre. A rajz alatt padon ülő, kendővel integető Hero.

33. A *Hinta* eltérő, korai gondolata. Ltsz.: 1934—2619, 416×265 mm, ceruza, keretезve, 1868-ból.

A rajz közepe zsúfolt, eltérőben a földön ülő anya gyermekével, balra a gyermekkocsi, fölötte beszélgető nők, négy álló, két ülő és egy gyermek. Mögöttük a hintázó balra repül, jobbszélén a lendítő kinyújtott karokkal, mellette másik nő. Háttérben csak fatörzs és a napsütötte ház fala, ablakokkal. A horizont, akárcsak az olajvázlaton aránylag meglehetősen magas van, rálátásnak is mondható. Úgy látszik Szinyei ezt a megoldást elvetette. Mellette női kéz, arc, növényzet (?) stb. Ugyanezen oldal másik felén nagyban a *Hinta*, előterében a földön ülő nő gyermekével, mögötté kocsi. Alatta még kisebb léptékben ugyanilyen csoport több alakkal. Mindkettőt kusza vonalak jellemzik. Hátlapján a *Pogányság II.* (1869) meztelen férfi alakjának modellszerű feje profilban. Mintha a ceruzatanulmány Gundelfingen Gyulától származnék.

34. *Fiatal nő*. Ltsz.: 1933—2429, 458×289 mm, ceruza, 1868-ból.

Nőalak az akkori (tournure-ös) divat öltözkézésében profilban állva a *Hinta* első megoldásához. Az olajvázlat középső csoportjának jobb szélén álló nő is ennek az utóda. Helyenként gondosan rajzolt közvetlen tanulmány, az arcvonások bajor jellegűek. Hátlapján szakállas férfi nővel, fölötte csak a férfi feje és válla (ceruza), 1868—69-ből. Valószínűleg a *Pogányság* egy korai fogalmazása, vagy részlet a *Bacchanáliából* (?), alatta elmosódva *Anyá és gyermeke* (szén), talán a *Hintához*.

35. *Álló nő*. Ltsz.: 1933—2447, 467×302 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1869-ből.

Bal felé forduló félprofilban álló nő lógó karokkal, födetlen fővel, hosszú, egyszerű ruhában, nyakán kis medailonnal. Valószínűleg tanulmány a *Hinta*-hoz (vö. az 1933—2443. lappal). Nem részletező, mégis közvetlen, emellett szinte nagyvonalú, összefoglalt rajz. — Hátlapján két ceruza-ötlet a *Madárdal* 1875—76. évi, új fogalmazásához és egy meg nem valósult zsánerkép ceruza-tanulmánya, az utóbbi keretезve. Az első és a harmadik jegyezve: Szinyei. A *Kőasztal* (Madárdal) mindkét tanulmányán a nő a kerek asztal baloldalán profilban ülve kézimunkázik, az első gyermekére tekint, aki az asztal előtt háttal állva játszik kis kocsiával, a másodikon az anya a kézimunkára figyel. Ezen nincs gyerek, ellenben az asztalon a kézimunka tárgyai. A harmadik rajz kerti padon, lombok előtt, szemben ülő fiatal nőt ábrázol, akihez a mellette profilban ülő, idős, főkötős hölgy fordul. Beszélgetnek, az idős nő napernyőjével a talaj porában rajzolgat. Mindhárom lap közvetlensége megkapó, a kusza vonalak a részleteket is kitűnően rögzítik meg.

36. *Modell-tanulmány a Szerelmesek nő-alakjához*. Ltsz.: 1933—2465, 256×209 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1868-ból.

A bal kar és a lábszárak hiányzanak. Bár a rajz fölött bécsi modell címe olvasható (Maria Plachar Ottakring,

Hopfergasse No 12 Th. I.), mégis azt hisszük, hogy ez a rajz az 1868-i olajvázlathoz, nem pedig a későbbihez készült. Különben is Szinyei bécsi tartózkodása 1882 tavaszán kezdődik, a *Szerelmesek* második olajverziója pedig 1878-ban jött létre. A rajz a természetű arcvonások ellenére is meglehetősen kemény, az áll árnyéka nyers, az idomok szögletesek, szinte Szinyei keresi bennük a mozdulat ábrázolásának helyességét.

37. *Női torzó*. Ltsz.: 1933—2442, 147×248 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1866 körül.

A bal felé hajló test bal karjával előre nyúlik. Az előre csavarodó altestet lepel fedi. Fej, jobb kar, bal kéz, lábszárak hiányzanak. A rajz lágy-sága, az árnyékok tónusainak törlővel való éreztetése arra vall, hogy Szinyei ezúttal befejezett szépségű tanulmányra törekedett, nem kép-gondolat hevenyészett megrögzítése. Lehetséges, hogy a *Hero és Leander*-hez készült. — Hátlapján *állatfejű, ülő faun, fiatal nő feje* (halvány) és *átvetett női lábak* cipőben, szoknyarészlettel. Mindegyik ceruza.

38. *Mozdulat-tanulmány a Pogányság II. verziójának nőjéhez*. Ltsz.: 1933—2466, 466×291 mm, ceruza és fekete kréta, jegyezve: Szinyei, 1869-ből.

Az akt lágy, petyhüdt idomai, sőt a bal láb harisnya-kötőjén látszik, hogy a rajz természet után készült. A modell feje, arca használhatatlan volt a kis kompozíció eszményi hangulatához, ezért csak halvány körvonalakban maradt. A lábfejek hiányoznak. Ennek ellenére a kontraszt miatt némileg eszményi a tanulmány. A jobb alsó kar kettős körvonala arra vall, hogy Szinyei még nem találta meg ennek végleges helyzetét. — A hátapon a nő átnyúló karjának körvonalai tükörképszerűen átmásolva. (Fekete kréta és ceruza.)

39. *Rajztanulmányok a Pogánysághoz*. Ltsz.: 1912—671, 459×295 mm, ceruza, 1869.

Az alsó tanulmány derékszögben átmetszi a fiatal szembenülő nő képét. Koszorús hajfonatú fiatalasszony, hosszú fülbevalókkal, nyakán kis csipkegallérral, násfával. Hasonlít Berzeviczyné Szinyei Ninon későbbi bensőséges olajképére, nyilvánvalóan őt ábrázolja, de arca teltebb, valószínűleg csecsemőt szoptat. (Repr. a Magyar Művészet 1935. évf. 106. és a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 371, valamint *Pataky D.*: Magyar rajzművészet 1960. 70. kép). Egyike Szinyei legelevenebb legközvetlenebb rajzainak. A *Pogányság* előbbi 3 vázlatánál korábbi a hátapon lévő két másik férfiakt — szintén a *Pogányság*-hoz — még modellszerű, a mellő oldalon levő 3 csoport-tanulmány közül 2 viszont már szinte azonos az olajvázlattal. A vonalak határozottak, de csak a mozdulatot jelölik, még adósak a részletekkel. A felső rajz a hiányzó fejekkel, lábakkal inkább csak torzó-tanulmány. A harmadik tanulmányt Szinyei az utóbbi csoport nőjének hasfelületére vázolta föl.

40. *Szerelmespár*. Ltsz.: 1933—2468, 300×467 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1870-ből.

Korai tanulmány, még hijjával a kép meghittségének, nemes hangulatának. A zömökebb nő arca prózai, a férfi fejét a nő felső lábszárára fektette, baljában cigaretta, kezük még nem találkozik, mint Gabriel Maxnak tanulmányán, melyet Szinyei aztán megfestett. A nő előrenyúló lábain a cipők szinte bántóak. A férfi dereka, lábszárai hiányoznak. Határozott vonalak, de még nélkülözik a végleges értékeket. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 368.) Hátlapján jobb felé, úszva repülő genius. Jelentéktelen ceruza-rajz.

41. *Emeletről való letekintés*. Ltsz.: 1933—2457, 156 × 258 mm, ceruza, 1865-ből?

Egy müncheni ház II. (?) emeletéről való letekintés az alatta levő, kövezett járdára, mozgalmas, változatos életére. Mindegyik alak megkapó rövidülésben, a legtöbb árnyék nélkül. Baloldalon a ház bejárata előtt egy asszony, feje fölött kifeszített ernyővel, nagy kalapos művész bottal, baljában műveivel. A házból kinéző fejek, illetőleg a ház falához támaszkodó alak látszanak mellettük. A külső sorban az asszony előtt, a csatorna rácsa mellett hasábfák, balról galamb, középen nő fűrészszel, jobbról pedig férfi aprítja fűrészszel a fát. Utóbbi előre hajlik, őt látjuk legkisebb rövidülésben. Az utcai élet eme különböző alakjai dekoratív egyenletességgel vannak a papíron elszórva. Talán nem Szinyei műve.

42. *A genuai promenád*. Ltsz.: 1933—2476, 116 × 184 mm, ceruza, a „Maskierte Tanzunterhaltung des Künstler Sängers-Vereins” 1873 február 10-i meghívóján.

A genuai promenádot Szinyei 1870-ben festette, de a kép eltűnt a müncheni műteremből, a rajz talán csak a gondolat újból való megrögzítése. Kusza vonalakkal veti oda a nagykalapos, sétáló, napernyőt tartó nőt. Mögötte fiú, előtte több, padon ülő alak.

43. *Szent Antal*. Ltsz.: 1933—2470, 234 × 218 mm, ceruza, 1870-ből.

Az eredetileg a jernyei templomban volt, később alul megcsönkített festmény (1871) tanulmánya, de itt a szakállas kopaszfejű, aureolás szent még féltérde ereszkedik és jobb lábszárán nyugvó összekulcsolt kezekkel imádkozik. Az egymás melletti határozott vonalak elárulják, hogy Szinyei rajzában is színfoltokban gondolkodik. — Hátlapján a *Kőasztal (Madárdal)* kétalakos, keretezett, kis rajzvázlata (1871, ceruza). A nő baloldalt az asztalra támaszkodik, mögötte férfi.

44. *A Madárdal nőalakja*. Ltsz.: 912—670, 401 × 272 mm, ceruza, 1872-ből, alatta „unglücklich”.

Az asztal baloldalán, profilban, támlás széken jobb kezére támaszkodva, balját az asztalon nyugtatva, bő ruhában ül a nő, arcának felső felét a kis kalap eltakarja, derekán kötény, jobb lábát a másikon átveti, a madár dalát figyel. Álla alatt fehér kréta-folt. Színekben elképzelt, a plein-airt éreztető, de rajzszerűsége is valló, közvetlen tanulmány. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 373, és Pataky D.: Magyar

rajzművészet 72. kép.) Hátlapján két rajz egy előre hajló, rajtaütő faunhoz. A felső még modell után, a másik már groteszkül, félállatává (bizonytalanul) átdolgozva. Mindkettőnek csak feje, — az első bajszos férfi, — felső teste, jobb karja és keze van megrajzolva. A modell-rajz alakjának felső testét Szinyei figyelmesen mintázta.

45. *A fürdőházikó*. Ltsz.: 1950—4275, 234 × 245 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, keretezve, 1872-ből.

A házikóhoz vezető lóca, rajta a két nővel és a vízbe néző leánykával. Az egyik nő előrehajolva kopog a házikó aajtán, a másik háttal áll és előre tekint. Ugyanazok a mozdulatok, mint a lappangó festményen. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 368.) Hátlapján a kopogó és a kis leány még fejletlenebb tanulmánya. Az utóbbi háttal áll. Alul a vízben úszó, szakállas, csapzott hajú férfinak két fejtanulmánya.

46. *Az Idill vázlata*. Ltsz.: 1933—2436, 252 × 298 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1872-ből.

A téglány-alakú rajzon pásztorlegény beszélget szemben állva feleségével, aki butykost nyújt föl párjának ivásra. Kétoldalt a tájban juhok, tehének. Felül a háttérben folyóvíz vagy tó partja, mely alul megismétlődik. A jegenyék a baloldalon visszatükröződnek. A vonalak vázlat-szerűségén meglátszik, hogy az ötlet festmény számára készült. Felül, megfordítva a *Pogányság* II. verziójának odavetett kis rajza. A lap mindenféle számadással van tele. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 369.)

47—48. *Két kis tanulmány a Rokokóhoz*. Ltsz.: 1933—2424 és 1933—2425, az egyik 160 × 112 mm, a másik 160 × 133 mm, mindkettő ceruza, keretezve, 1872-ből, vagy előbből.

A sétáló pár a bábos, virágvázás, kőkorlással ellátott teraszáról a néhány lépcsővel lejjebb fekvő, szobrokkal ékes parkba vonul le. Ekkor még más volt a *Rokokó* terve. Csak két balra tartó alakot ábrázolt háttal Szinyei. E mellett nem volt tisztában a XVIII. századi viselettel sem; korábbi idők ruhájába öltöztette személyeit. — Az első hátlapján az alakok már rokokószerűek. A férfi fején háromszegletű kalap.

49. *Majális domboldala felső részének ötlete*. Ltsz.: 1933—2467, 83 × 160 mm, ceruza, 1872-ből.

A nagyobbára párhuzamos vonalakkal ábrázolt bokrok a gabonaföldek előtt, sőt a balszáron fekete foltként jelentkező alakok vázlatosságuk ellenére is ugyanazok, mint a képen. Csak Gundelfingennének legfelül levő feje tűnik föl a csoportból. Alatta kicsiben a *Majális* képformája keretezve (ceruza). — Hátlapján három kecskeláb.

50. *Lábtanulmány a Majális guggoló férfinéhez*. Ltsz.: 1933—2463, 179 × 265 mm, ceruza, 1872-ből.

Majdnem csak körvonalarajz, nadrág, cipő, lábfej.

51. *Legyezős nő a Majálisból*. Ltsz.: 1933—2464, 158 × 262 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei, 1872-ből.

A mozdulat ugyanaz, mint a kész képen, csak a ruha más, kevésbé fodros, a nyakán hiányzik a kereszttartó, fekete bársonyszalag és a haj nincs szalaggal átkötve. Hátlapján kusza képötlet, hegy nyergén átvonuló lovasok, talán valamelyik háború emléke. (Repr. Szinyei emlékkönyv 63. o.)

52. *Napernyős anya nagy kalapos gyermekével.* Ltsz.: 1933—2461 1. sz., 271 × 178 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei.

Kusza, szinte ákom-bákomszerű rajz. Alatta szénnel felsőkar tanulmány, talán a *Pogánysághoz*. — Hátlapján ötletek, középen nagykalapos szlovák paraszt az *Idill*-hez, egy *férfi valakit fejbe vágni készül* (két ilyen rajz), *repülő angyal, angyal ciprusággal* (?), *táncoló férfi, esetleg faun* (?) és egyéb kusza rajzötlek.

53. *Tanulmányok a Majális guggoló férjéhez.* Ltsz.: 677—1912, 678—1912, 679—1912 és 680—1912, 257 × 180, 269 × 179, 255 × 175 és 270 × 180 mm, ceruzák, 1872-ből. (A 677—1912. ltsz. rajz repr: *Pataky D.*: Magyar rajzművészet 73. kép.)

Heinrich Max, Gabriel Max festőművész öccse. Szinyei a legmegfelelőbb mozdulatot keresi a *Majális* palackot behűtő alakja számára. Mindegyiken a férfi inkább csak lehajol, még nem guggol, mint a festményen (37. kép). Az első kettőn nagy karimás szalmakalapja fejét teljesen eltakarja, a másik kettőn, különösen az utolsón a kecskeszakállas arc is látszik. A 678. sz. hátlapján a jobb láb rajza már a guggolást érzékíti. Igazi tanulmányok, Szinyeinek nincs gondja a vonalvezetés szépségére, kizárólag magának készültek a rajzok. Az utolsó a legértékesebb. A 679. hátlapján (ceruza) *táncoló bacchánsnő* (?), *kalapos női fej és 3 alakból álló, kuszán rajzolt csoport, a 680. sz. hátlapján pedig szürkés ceruzával vidéki jelenetek az Idillhez, dudás, botos öreg nagy kalappal, beszélgető férfi és nő, ökrösszekér, sertések.* (A 679. és 680. rajzokat lásd: Művészet, 1912. évf. 258. o.)

54. *Tanulmány a Majális egyik férfi alakjához.* Ltsz.: 1912—676, 300 × 467 mm, ceruza, 1872-ből.

Szinyei tudvalevően a vörös takarón, Gundelfingenné mellett balra Viotti déltiroli olasz építész, jobbra Luzsénszky Zsigmondot ábrázolta. A rajz az utóbbihoz készült. Még kalap nélkül, balkézre támaszkodva, jobbját magyarázóan előre nyújtva ábrázolja a férfit begombolt kabátban, dús csokor-nyakkendővel. Eredetileg a jobb kar Luzsénszky lábán nyugodott, csak a kép élénkítésére emelte föl Szinyei, hogy aláhúzza az udvarlást (pentimento). Gyakorlott kéz rajza, különösen a fej sikerült jól, mely inkább Viottira vall. (Repr. Művészet 1912. évf. 258., Magy. Művészet 1930. évf. 63. o. és a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 372.) (A hátlapján, középen férfi-lábszártanulmány a *Pogánysághoz*?) (ceruza). A határozottabban megrajzolt jobb láb feje áthúzva, balra az *Auróra* halvány ceruza-rajza, jobbról egy *kentaur-tanulmány* Böcklin hatása alatt, mellső lábai-

nál pentimentóval. A nő körvonalai bizonytalanok. Vö. az 1933—2455. sz.-mal.

55. *Tanulmány a Majális legyezős női alakjához.* Ltsz.: 912—675. 301 × 467 mm, ceruza, 1872-ből.

Inkább csak ruhatanulmány a Gundelfingenné krinolin-öltözkébe bujtatott modellről. A néhány vonással érzeteltett fej a legyező fölött már nem fért a papirosra. Szinyei a takarót is a krinolin alá rajzolta; nem önálló rajz, semmi vonzó nincs a fodrok vonalainak hullámlásában, tanulmány a festő részére. A derék rajza már némi szépséget árul el. (Repr. Művészet 1912. évf. 259., Magy. Művészet 1930. évf. 64. és a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 372.) Alatta ugyanez a nő a széptevő Luzsénszkyvel, mint az érett motívum megrogzítése. Csak a nő bal lába nincs itt kinyújtva, mint a képen. Felette egy *berámázott festmény* valószínű rajza kivehetetlen kompozícióval. Szinyei még a keret árnyékáról sem feledkezett meg. Ugyanez kisebb méretben, halványan a baloldalon. — Hátlapján *antik pár* hét változata, az egyik lombok között, mint képkompozíció, bekeretezve is, a *Pogányság* III. (1874) női aktjának mellkép-tanulmánya, egy szembe néző *női fej* és egyéb rajzföljegyzések. Mindegyik ceruza.

56. *Ruhatanulmány a Lila-arc képhez.* Ltsz.: 1926—1286, 440 × 293 mm, ceruza, 1874-ből.

A fej nélküli, ülő alak félprofilban jobb felé fordul. Kezei még nincsenek egymáson, mint a festményen, a körvonalakban érzeteltett bal előrenyúlva a kalapon(?) pihen. A jobb lábszár sincs átvetve a balon, még egymás mellett nyugosznak. A ruha azonban ugyanaz, de terebélyesebb. Ez sem vonalszépségre törekvő rajz, csak a festményhez készült tanulmány. (Repr. Művészet 1912. évf. 269. o. és Magy. Művészet 1931. évf. 403. és 1933. évf. 37. o.) — Hátlapján: *A kerítésnél* első odavetett tanulmánya. Háttal, széles karimás kalapban fiatal férfi a magasban fekvő fakerítéshez lépve a mögötte álló, kendős nővel beszélget. Kereső vonalai ellenére is a rajz kifejezi a jelenet pillanatszerűségét. — Ugyanazon a lapon, felette *Anyá gyermekével*; odavetett mozdulatrogzítás; talán a Münchenben kezdett *Zöld gyepen* című olajvázlat (1873) gondolata jelentkezik benne. Az uszályos ruhában földön térdelő nő jobb felé előrehajolva tartja karjában csecsemőjét. Szinyei felesége lehet az apró Félix-szel.

57. *Tollrajzok a Szerelmesek, valamint a Kentaur és faunok című képhez.* Ltsz.: 1934—2620. A papír nagysága 210 × 302 mm, tus, kétszer is jegyezve: Szinyei, 1878-ből.

A *Szerelmesek*-en a férfi egyszer mint XVIII. századi gavallér, másodszor mint sisakos, antik hareos, harmadszor, mint tiroli módra öltözött legény jelenik meg. Az első az 1869-ből való olajvázlat emléke. Ezt keret is határolja. Látható, hogy a téma milyen különböző időkbe helyezve foglalkoztatta Szinyeit. A beállítás, az alakok mozdulata azonban mindig ugyanaz. — A többi ötlet a *Kentaur és faunok* képhez készült, a nőrabló kentaurt

és az utánuk iramodó faunokat ábrázolja. A lap bal alsó sarkában számon ilve Silenus is megjelenik három bacchánsnővel (?). (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 370.)

58. *Hét tollrajz a Kentaurt üldöző faunokhoz.* Ltsz.: 1933—2454, 154 × 210 mm, tus, jegyezve: Szinyei, 1878-ból.

Az olajkép 3 faunjának különböző tanulmányai. Csak a fenti jobb szélső, pocakos faun került a képre szinte változatlanul. Odavetett, a mozdulatot kitűnően érzékelhető rajzötletek. (Repr. Szinyei Emlékkönyv 75. o.) Hátlapján ugyancsak hat tollrajz a képhez. A felső sor közepén részlet a festmény végleges kompozíciójához.

59. *Kentaur a hátán szerelmes nővel.* Ltsz.: 1933—2450, 212 × 211 mm, ceruza, illetőleg tollrajzok, jegyezve: Szinyei, 1877—78-ból.

A hat, Böcklin-jellegű ceruza-, illetőleg tusrajz jellege azonos az előbbiekkal, de harmóniájuk kerekdedebb. A körvonalak is a csoportok zártágát célozzák. Pedig kétségtelenül megelőzték az előbbieket; a felső bal sarokban levő, keretezett, félig ceruza-, félig tusrajz mutatja, hogyan képzelte Szinyei előbb az azonos tárgyú kompozíciót. (Repr. Szinyei Emlékkönyv 81. o.) — Hátlapján azonos témájú 3 ceruza-, illetőleg tollrajz. Részben profilban, részben erősebb rövidülésben a csoport, ezenkívül számadások.

60. *Nőrabló kentaur.* Ltsz.: 1912—672, 204 × 108 mm, tollrajz tussal, 1878 körül.

A *Kentaur és faunok* című olajkép menekülő csoportjával rokon tanulmány (keretezve), de önálló képnek elgondolva. A befelé vágató kentaur még erősebb rövidülésben. Pár tollvonással odavetett, mesteri rajz. Két oldalt lombos fák. (Repr. Szinyei Emlékkönyv 69. o.)

61. *Nőrabló kentaur.* Ltsz.: 1912—673. 112 × 166 mm, tollrajz tussal, 1878-ból, keretezve.

Itt jobbra vágat a kentaur, feje, emberteste és a női módon lovagló asszony teste félprofilban. Mögöttük baloldalt hátul az üldözők. Pár vonással rögzített, szellemes rajz. (Repr. Szinyei Emlékkönyv. 85. old.)

62. *A Rokokó tanulmánya.* Ltsz.: 1933—2426. mérete: 258 × 245 mm, szén, barnás papíron, 1882-ből.

Nagy vonalakban odavetett rajz két nőalakkal, a harmadik félig elvágva. Különbözik az első olajvázlattól, de a kész képpel jobban egyezik (1894), itt is jobbfelől áll a nyitott legyezős nő. Rajzunkon a középső alak körvonalai határozottabbak, a többi elmosódott. Sem nemük, sem helyzetük nem világos. Hátlapján a *Rokokó* félig háttal álló nőjének feje, elmosódott fekete krétatanulmány, fölötté pedig egy botot tartó, pontos kéztanulmány.

63. *Tanulmány a későbbi Rokokóhoz.* Ltsz.: 1941—3651, mérete: 444 × 280 mm, fekete kréta, jegyezve: Szinyei, 1882 körül.

Szinte azonos a fenti, profilban álló női alakkal, csak itt kezeit nem nyújtja előre, hanem egymásba kulcsolva maga előtt nyugtatja.

64. *Tanulmány a Rokokó egyik nőjéhez.* Ltsz.: 1933—2427., mérete: 417 × 279 mm, fekete kréta és szén(?), 1894 előtt.

A jobbszélen álló alak. Kétségtelenül fejlettebb, mint az 1872-i olajvázlat, a bal kéz a szoknyát emeli, mint az 1894-ben létrejött képen, így lehetséges, hogy már ehhez készült 1882 után. Gyakorlott kéz vázaltszerű munkája. (Repr. a Szinyei Emlékkönyv 67. old.) Hátlapján egy *oszlopos ambitus* és *árkád* rajza, *oszloptanulmányok*, egy rövidülésben felülről nézett *Amor* ifjú alakja szárnyakkal, egy bekeretezett *szent* mellképe stb. Odavetett ötletek.

65. *I. Gejza király megalapítja Eperjest.* Ltsz.: 1951—4437. Mérete: 152 × 206 mm, tollrajz, tussal, vázlat az eperjesi színház 1881. március 18-iki megnyitását bemutatót élőképhez.

A képgondolatot megrögzítő rajz. Gejza király jobbfelől áll kíséretével, kinyújtott jobbajával (rövidülése nem sikerült) a városra mutat, baloldalt hódoló népe üdvözli, részben térden állva, vállukon batyuval. Egy gyermekét tartó anya emelkedik ki a tömegből. (Repr. Szinyei Emlékkönyv 93. old. és Magy. Művészet 1948. évf. 159. o.)

66. *Róbert Károly szabad királyi várossá emeli Eperjest.* Ltsz.: 1951—4438., mérete: 166 × 208 mm, mint fent.

Az uralkodó baloldalt áll mennyezetes trónusa előtt, baljában zászlóval, melyet átnyújtani készül. Előtte térdelő csoport, apródja a szabadságjogokat tartalmazó okmányt tartja olvasásra az előtte féltérde ereszkedett alaknak. Jobbról hárman állnak, a balszélen repoussoirként háttal lándzsás őrködik. (Repr. Szinyei Emlékkönyv 94. o.)

67. *Rákóczi fejedelem hadba vezeti seregét.* Ltsz.: 1951—4439., mérete: 161 × 207 mm, mint fent.

A fejedelem fedetlen fővel, bodros hajával közepén áll a kis dombon, magasra emelt jobbajában kard, baljában hatalmas nemzetiszínű zászló. Mellette, jobbról díszmagyaros alak, balját szónokolva magasra nyújtja. Körülöttük néhány vonallal Rákóczi hódolói, köztük balról egy vitéz féltérden, kardját kirántva. (Repr. Szinyei Emlékkönyv 96. o.)

68. *Caraffa véstörvényseke.* Ltsz.: 1951—4440. Mérete: 160 × 211 mm, mint fent.

Caraffa tollas kalpagban oldalt két lépcsőfokos emelvén áll, csavart lábú, magas támlás széken ül, jobbajával hátra mutat, ahol hóhérja a verpad előtt fölmutatja áldozata vértől csöpögő fejét. A trónus mögött alabárdosok, a jobb sarokban (repoussoir) hosszú puskájára támaszkodó muskétás. Baloldalt megláncolt rabok, hozzájuk szól Caraffa. A rabokat alabárdosok kísérik. Szinyei kétségtelenül XVII. századi jelmeztanulmányok után készítette az élőképvázlatát. (Repr. Szinyei Emlékkönyv 95. o. és a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyve 370. o.)

69. *Szerelmesek.* Ltsz.: 1933—2460., mérete: 422 × 287 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei 1878 körül, keretezve.

Szinyei itt az antik világba tette át az 1869-iki olajvázlat XVIII. századi tárgyát az 1878-i olajtanulmány számára. A rajzon magas tarajú, sisakos harcoshoz simul a nő, jobbájával virágot szagoltat vele, mint a kései olajvázlaton. A férfi bal vállán átvetett kendő. Jobbról a lapon a férfi feje megismétlődik. A rajz alatt és a hátlayan odavetett *női alak* és *ülő nő* tanulmányai, valószínűleg a *Pacsirta*-hoz, illetőleg ennek előbbi odysseusi — a *szirének* — gondolatához. A hátlayan bécsi modellek címei. A följegyzések valószínűleg később, 1882-ben, vagy 1883-ban, Szinyei bécsi tartózkodása idején jöttek létre. Vö. az 1934—2620 és 1933—2469 lappal.

70. *Domboldalon ülő meztelen nő*. Ltsz.: 1933—2469, mérete: 422 × 287 mm, fekete kréta, 1882-ből, keretelve.

A *Pacsirta* korai ötlete. Leeresztett jobbájával csészét tart, balját fölemeli, mintha hallgatónék. Háttérben fűk, bokrok, jobboldalt két fatörzs, mögötte kilátás. (Vö. az 1933—2461 lappal). Hátlapján két férfiak tanulmány (ceruza), az egyiken az alak félig háttal állva mindkét karját várákózóan tárja szét, a lábszárak itt hiányoznak, a másik profilban ábrázolt, jobbát leereszti, balját előre nyújtja, de ez hiányzik. Az utóbbi alak bal lábáról még két nagyobb ceruzatanulmány van a lapon.

71. *Három ötlet a Pacsirta-hoz*. Ltsz.: 1933—2462, mérete: 210 × 339 mm, ceruza, kettő jegyezve: Szinyei, 1882-ből.

Mindegyiken még domboldalon, sőt az elsőn magasabb domb és fák előtt hallgatja a fűben fekvő, meztelen nő a pacsirta hangját. A középső, mint az 1933—2449 sz. krétarajz, a *Pacsirta* még korábbi ötlete. (Aláírva: Szinyei) Vastag fatörzsek tövében ül szemben a meztelen nő, a másik alak hátrább, háttal szemléli a jobboldalt kibontakozó, messzi kilátást a hegyláncokra, baloldalt az alak fölött kivehetetlen részletek. A lapon jobboldalt Szinyei fiának betű-ákom-bákomai. (Repr. a Művészettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyv 374.)

72. *Tanulmány a Pacsirta aktjához*. Ltsz.: 1926—1287, mérete: 278 × 412 mm, ceruza, 1882-ből.

Az alak itt hason fekszik, arca szembefordulva fölfelé tekint. Bal lábának helyzete két változatban: nyugtatva és fölemelve (pentimento). Kissé félénk rajz. (Repr. Magyar Művészet. 1931. évf. 403. sz.) Alatta a hátrafordított fej felső körvonalai. Hátlapján tanulmány a későbbi *Rokokó* egyik nőalakjához (fekete kréta, 1882 körül). A nő teljes profilban áll, rokokó ruhában, előrenyújtott kezekkel. Nagy vonalakban megrajzolt, gondos tanulmány.

73. *A Pacsirta odysseusi fogalmazása*. Ltsz.: 1933—2459, mérete: 423 × 287 mm, fekete kréta, 1882-ből.

A női akt hasonfekve, jobbára könyökölve bámul a sziklafokról a messze vitorlázó Odysseus után. Mögötte őt fűben ülő és álló szirén-társa. Alattuk még egy alak és a táj a tengerrel. Odavetett, kusza rajz. (Repr. Műv-

szettörténeti Munkaközösség 1953. Évkönyv 374.) Hátlapján a *Pogányság* két mitológiai fogalmazása, mint *Amor és Psyche* (ceruza). Erről olajban is készült vázlat 1882-ben.

74. *A Pacsirta nőalakja*. Ltsz.: 1912—674, mérete: 274 × 408 mm, ceruza, 1882-ből.

Az akt feje balra fordul, jobb vállát és karját a beállított modell nyugágyra fekteti. Az arc félprofilban, fölötté kis rajztanulmány a fejhez és a vállhoz. A karcsú testet gyengéden fogják körül a vonalak. (Repr. Művészet. 1912. évf. 267. old.)

75. *Tanulmány a Pacsirtához*. Ltsz.: 1926—1288, mérete: 276 × 214 mm, ceruza, 1882 körül.

A jobboldalon a *Pacsirta* korai képterve. A jobbra tekintő akt mögött két gyermek, elől repoussoirként magas lombtalan facsemete, hátul baloldalt dombok. Fent az akt, szintén jobbra forduló fejjel. Odavetett rajz. A lapon még: *görög jelenet* (fekete kréta, 1882-ből). Meztelen férfi hátulról jobbájával megérinti a keblét eltakaró nőt. Térdkép. Ezenkívül egy kivehetetlen, halvány tanulmány. Hátlapján öt különböző *mitológiai alak*, *faunok*, *Aurora* (?) stb. és egy *mitológiai jelenet*. Odavetett, alig kivehető, fekete krétarajzok.

76. *Görög jelenet*. Ltsz.: 1933—2448, mérete: 286 × 422 mm, fekete kréta, 1882-ből.

Térdkép, az 1926—1288 sz. hátlapján levő rajz továbbfejlesztése. A nő jobbájában gyümölcsöt tart(?), a férfi beszédét hallgatja. A nő jobb karjánál pentimento. Mögöttük fatörzs. Mellettük jobbról, a kompozícióval össze nem függő, *repülő galamb*. A lap baloldalán újevi, vagy farsangi ceruzaötlet. Bal lábujjhegyén álló, mosolygó *ballerina* széttárt karokkal, jobbájában kicsiny postatrombitát, baljában levélborítékot tart. Fején apró köcsögkalap, jobb lába hátul magasba lendül. A hátlayan az előbbi csoport két alakkal bővült, talán újabb *Bacchánlia* terve. Fiatal nők menekülnek ifjaktól. Mell-, részben térdkép. Fekete kréta.

77. *Növénytanulmányok a Pacsirtához*. Ltsz.: 1933—2431, mérete: 441 × 267 mm, ceruza, 1882-ből.

Laboda- és vadrepce tövek, levelek, virágok. Szinyei rá is írta a gondosan rajzolt lapra a növények nevét: „Laboda, vadrepce”. Hátlapján vörös krétával négy mezei növény rajza.

78. *Növénytanulmányok a Pacsirtához*. Ltsz.: 1933—2432, mérete: 396 × 272 mm, ceruza, 1882-ből.

Öt kalász és fent egy vadrózsa-bokor ág. Ilyen lelkiismeretes természettanulmányokat végzett Dürer is.

79. *Kentaur-idill*. Ltsz.: 1933—2455, mérete: 421 × 287 mm, fekete kréta, 1882 körül.

A szemben levő fiatal, szerelmes kentaur előre hajlik az előtte álló, meztelen nőhöz, jobbát fölemeli, baljával csípőjénél átkarolja(?). A ló testének halvány körvonalai jobbról rövidülésben látszanak. Karjait a tartózkodó nő testéhez szorítja, jobb lábát fölemeli. Lágý, hajlékony

vonalakkal odavetett, jól komponált, böcklini képötlet. (Vö. a 1912—676 rajz hátlapjával). A rajz hátlapján három *női akt* részlete. Utóbbiak kevésbé fejlett modell-rajzok.

LESZÁRMAZOTTAINÁL ÉS EGYÉB HELYEN LEVŐ RAJZAI

1. *Havas folyópart, híddal, várral.* Unokája, néhai Szinyei Merse Pál örököseié. Mérete: 140 × 223 mm, tollrajz tussal lavírozva, fehér fedőfestékekkel, jegyezve: Szinyei Pál 1858. Eperjes. Minta után készült másolat.

Háromíves kőhíd szeli a széles, patakszerű folyót, elől zuhogó, a baloldali havas parton és a hídon alakok, a jobb parton földszintes házak. A háttérben a fáktól övezett, ködös dombon várrom. Az alakok rajza még gyermekes.

2. *Sziklás hegy várral.* Néhai Szinyei Merse Pál örököseié. Párdarabjai Szinyei Merse Félixnél és Simonsits Eleménnél, az utóbbi lappang. Mérete: papír 180 × 240 mm, rajz 107 × 165 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei Pál 1861. 3. 27.

Alul taligán ülő paraszt, mellette két álló alak, a ló balról kifogva abrakol, jobbról útszéli fafeszület. Mögöttük balról három lovas, ponyvás utazó szekér, mögötte magas sziklán várrom. Finom technikájú, gondos, részletező, lágy rajz különböző tónusokkal.

3. *Sziklás hegy várral, alatta városka.* Unokája, Szinyei Merse Félix tulajdona. Mérete: papír 186 × 220 mm, rajz 116 × 162 mm, ceruza, jegyezve: Szinyei Pál 1861. 4. 23.

Alul baloldalt a dombon fákkal teli, romantikus temető. Az előtérben ormfalas kriptá, jobboldalt út visz hátra az emlékszerű kőkapuhoz, mögötte lombok között csúcs-íves templom, galériás, hegyes sisakú toronnyal. A fák között emeletes épületek, kisebb tornyok, tetők látszanak. Balról mögöttük sziklás hegy uralkodik, tetején hatalmas várrom. Balról a háttérben sziklás hegylánc. Borús, esős felhők az égen. Finomtechnikájú, gondos, lágy, részletező rajz.

4. *Asklepios mellszobra.* Néhai Szinyei Merse Pál örököseié. Mérete: 63 × 50 mm, szén, ceruza és fehér kréta, jegyezve: Paul v. Szinyei. 9/4 1864.

Egyike Szinyei első müncheni rajzainak, technikája kezdetleges. A fej bal felé fordul, félprofilban.

5. *Szinyei Merse József arcképe.* Néhai Szinyei Merse Pál örököseié. Mérete: 306 × 254 mm, szén, fehér fedőfestékekkel, jegyezve: Szinyei Pál 1864, a papír sarkain nyolcszögletűre levágva.

A tizenhárom éves, de érettebbnek látszó fiú profilban jobbra néz, zsinóros magyar ruhája alatt fehér inge látszik. Eleven, kifejező rajz.

6. *Lábfej.* Néhai Szinyei Merse Pál örököseié. Mérete: 213 × 423 mm, szén, 1864 körül.

Gipszminta után. Mellette lógó bal kéz, talán élő modell után. Szintén szénrajz.

7. *Laokoon-csoport.* Fuchs ügyvéd tulajdona Eperjesen. 1865, közelebbi adatok hiányoznak.

8. *Nőrábló kentaur.* Néhai Szinyei Merse Pál örököseié. Mérete: 210 × 315 mm, papír, toll tussal, keretezve, 1878-ból.

Szinte azonos a fenti 61. sz. rajzzal. Mellette papíron meztelen atléta, aki dobása eredményét figyeli.

9. *Fiú akt.* Néhai Szinyei Merse Pál örököseié. Mérete: 285 × 136 mm, ceruza, 1882 körül.

Johann Reiter bécsi modellt ábrázolja. Főlemelt karral, jobbra előre lép. Hátlapján három ceruza-ötlet a vágtató kentaurhoz. A rajzok Bécsben készülhettek.

10. *Számos rajz a Kassai Múzeumban.*

A Magyar Nemzeti Galéria 1958. évi Benczúr kiállításán az utolsó teremben kiállították Benczúr néhány elpusztult, vagy lappangó festményének fényképét, köztük a Szinyei *Anyja gyermekével* (1868—69) megismételt és Amerikába került festményének rokon-kompozícióját. Mind Benczúr, mind Szinyei kertje pázsitján takarón ülő anyát ábrázol két apró gyermekével. A nagyobbiknak virágok (csokor) vannak a kezében, a bal háttérben kastély. Benczúr képe hosszúkás, fekvő formátum, Szinyeié viszont magasabb, mint amilyen széles. Az *Ülő női akt*-nál (1869) is ugyanazt a modellt festették azonos beállításban. Benczúr akkor még többször rendkívül frissen, barnás árnyékok nélkül másolta a valóságot, mint ezt a pozsonyi múzeum tulajdonában levő, szintén a kiállításon szerepelt *Kislány paprikajancsival* (1863) című képe is bizonyítja.

Ybl Ervin